

Aýgytlaýjy 1947-nji ýyl

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Aýgytlaýjy 1947-nji ýyl AÝGYTLAÝJY 1947-nji ÝYL

21 günde 21 esgerimiz wepat boldy.

Harby-strategiki säwlikler barmy-ýokmy, ony seljermek meniň ugrum däl...

Emma üstünde kän durulmasa-da, peýdaly bolar diýip pikir edýändigim üçin şeýle çekişmäni orta atasym gelýär.

Bir adamyň ady bilen başlaýyn:

Amerikan podpolkownigi Milton Fransua Delisku (1895-1972)...

Ownuk-gizlin toparlar bilen nyzamly goşuna garşy alnyp barylýan gerilla uruşy boýunça hünärmen.

ABŞ jahan urşundan soň 1947-nji ýylyň 22-nji aprelinde «Trumen doktrinasý» bilen «Sowuk uruş» yglan etdi. Türkiýe ABŞ merkezli Günbataryň tarapyna geçdi we üç aýdan soň ABŞ bilen maliýe hem-de harby kömek bermek boýunça ylalaşyklara gol çekildi. Düýp maksat Sowet Soýuzyna we kommunizme garşy alnyp barylmalý göreşdi.

Abdylhamyt II-niň döwri 1882-nji ýyldan, Atatürk döwri bilen birlikde 1947-nji ýyla çenli Türk Ýaragly Güýçleriniň doktrinasý prus-nemes akymynyň täsirindedi.

Meselem, bilen düzgün-nyzam medeniýetiniň bolan prus akymynda «goşun-halk» bilelikdeligi bardy.

Amerikan akymynda bolsa, harby ugur syýasatyň gönüden-göni

dowamydy.

Iki harby medeniýet biri-birine çapraz gelýärdi. Netijede:

ABŞ 1947-nji ýylda diňe harby serişdeleri we ýarag kömegini bermedi, Türk goşunynyň 65 ýyllyk taktikasyny we doktrinasyny – Harby mekdepleriniň, harby akademiýasynyň okuw maksatnamalaryndan başlap tä Guryýer goşunlarynyň komanduýuşiliginiň gurulmagyna çenli hemme zady düýbünden üýtgedip taşlady. Milli Howpsuzlyk akademiýasyny, «Milli Goranmak akademiýasyny» we beýlekileri gurdurdy.

Çankyry motoatyjylyk uçilişesi ABŞ-nyň Fort Benning motoatyjylyk uçilişesine ýa-da Polatly Artilleriýa uçilişesi Fort Bliss uçarmanlar uçilişesine kybap üýtgedip guruldy we ş.m.

Türk goşunyna amerikan söweşjeň taglymaty-sistemasy ornaşdyrylyp başlandy.

* * *

General L.Oliwer, admiral E.E.Herrman, general H.L.Makbraýd, general W.H.Arnold, general R.N.Kannon, podpolkownik E.B.Waýsner, polkownik R.P.Shung, polkownik F.A.Wulfleý, polkownik T.E.Deşazo, podpolkownik T.H.Lipskomb, maýor P.B.Kannadi, kapitan K.H.Reýdenbah ýaly ýüzlerçe amerikan ofiseri Türkiýä geldi.

Ine... bularyň birem ABŞ-nyň Ýuwaş okeany frontynda nyzamsyz uruş boýunça hünärmeni bolup gulluk eden podpolkownik

Deliskudy.

Türkiýede gerilla-kommando nyşany ilkinji gezek Deliskunyň kursuny okap gutaranlara berildi. Özem 1950-nji ýylyň 10-njy iýunynda ilkinji gerilla nyşany şu amerikan ofiserine berildi. Şeýle-de onuň «Tutluşyk jeňi» (“Boğuşma Muharebesi») atly kitaby 1950-nji ýylda türk diline terjime edildi.

Deliskunyň açan kontrgerilla uruşyna degişli teoretiki we praktiki sapaklar Dewid Galula ýaly antikommunist hünärmenleriň kitaplary amerikan tälimnamalary bilen yzy üzmän dowam etdi.

Egirdi kommando uçilişesi dagy şeýdip gurulypdy.

Diňe gerilla uruşy däl, motoatyjylyk, artilleriýa, tank, transport, tyl, harby inženerçilik, kommunikasiýa, ok-däri üpjünçiligi, şahsy düzümiň taýýarlygy, bronirlenen bölümler, praktiki türgenleşikler we beýlekileriň hemmesi üýtgedildi.

Türk esgeriniň eline-de amerikan «M1» tüpeňi berildi.

* * *

Doktrina üýtgeşmesi üçin diňe amerikan ofiserleri Türkiýä gelmedi, türk ofiserleri-de amerikan mekdeplerine, kurslaryna ýollandy. Diňe 1947-1951-nji ýyllarda 25 müň türk esgeri harby kurslarda okap geldi.

Ýöne Türk Ýaragly Güýçleriniň ýokary wezipeli serkerdeleri prus akymyna laýyklykda ýetişipdiler we olar amerikan sistemasyna sowuk seredýärdiler. Meselem, Ýaragly Güýçleriň Goranmak ministriliginiň garamagyna berilmegi ýaly...

Amerikan doktrinasyna garşy çykanlaryň bir bölegi (ýokary

wezipeli 15 general we 150 polkownik) Demokratik partiýanyň birinji döwründe – 1950-nji ýylda otstawka ugradyldy. Iň uly ýok edişlik bolsa 1960-njy ýylyň 27-nji maýynda bolup geçdi – 235-i general, jemi 5 müň ofiser otstawka ugradyldy. Dowamy-da geldi durdy we ahyrynda Türk goşuny dolulygyna amerikan akymyna sokuldy...

Temanyň üstünde durmagy dowam etdiresim gelýär. 21 esgerimiziň wepat bolmagyna başga penjireden seretjek...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 16.01.2024 ý. Publisistika